

نقش واسطه‌ای ادراک رفتارهای فداکارانه همسر در رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کیفیت زناشویی

Mediating role of spouse's perception of sacrificing behaviors in the relationship between attachment styles and marital quality

Reza Khojasteh Mehr
Shahid Chamran University of Ahvaz
Mahboobeh Kerachian
Family Counseling
Khadijeh Shirali Nia
Shahid Chamran University of Ahvaz

رضا خجسته‌مهر*
دانشگاه شهید چمران اهواز
محبوبه کراچیان
مشاوره خانواده
خدیجه شیرالی‌نیا
دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده: پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهند که سبک‌های دلبستگی می‌تواند تأثیر مهمی بر کیفیت زناشویی افراد داشته باشد. این تأثیر می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم و در تعامل با سایر متغیرهای روانشناختی باشد. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اثرات مستقیم و غیرمستقیم سبک‌های دلبستگی از طریق ادراک رفتارهای فداکارانه بر کیفیت زناشویی انجام شد. به این منظور تعداد ۱۳۰ زن متأهل از دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز در پژوهش شرکت کردند و به پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک (ECR-R)، مقیاس ادراک رفتارهای فداکارانه (PSM) و مقیاس کیفیت زناشویی (MMQ) پاسخ دادند. مدل ارزیابی شده در نمونه پژوهش از شاخص‌های برازندگی قابل قبولی برخوردار بود. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که دلبستگی اضطرابی از طریق رفتارهای فداکارانه همسر اثر مستقیم و غیرمستقیم بر کیفیت زناشویی دارد، اما دلبستگی اجتنابی به صورت مستقیم بر کیفیت زناشویی تأثیر ندارد و تأثیر آن از طریق ادراک رفتارهای فداکارانه است. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کیفیت زناشویی یک رابطه خطی ساده نیست بلکه ادراک رفتارهای فداکارانه همسر در این میان نقش واسطه‌ای دارد. براساس یافته‌های پژوهش حاضر، ضروری به نظر می‌رسد که درمانگران در فرایند بهبودبخشی به روابط زوجین، به تأثیر مهمی که سیستم‌های دلبستگی افراد بر ادراک رفتارهای فداکارانه همسران دارد توجه داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: رفتار فداکارانه همسر، دلبستگی اضطرابی و اجتنابی، کیفیت زناشویی

Abstract: Studies show that attachment styles can have a significant impact on the couple's marital quality. This impact can be direct or indirect and can be in interaction with other significant psychological variables including the spouse's perception of sacrificing behaviors. This study aimed to investigate the direct and indirect effects of attachment styles on women's marital quality through spouse's perception of sacrificing behaviors as a mediator. 130 married female students of Shahid Chamran University of Ahvaz participated and completed the Experiences in Close Relationships- Revised (ECR-R) Questionnaire, the Perception of Sacrificing Behaviors Measure (PDM), and the Measure of Marital Quality (MMQ). The tested model in the sample had a good fit. Results of the structural equation showed that style had direct and indirect effects on marital quality, through spouse's perception of sacrificing behaviors, though avoidance attachment style had a negative indirect effect on marital quality through sacrificing behaviors. Findings of the present study showed that the relationship between attachment styles and marital quality was not a simple linear one but spouse's perception of sacrificing behaviors could play a mediating role in this relationship. Findings of the present study suggest that the impact of attachment styles on spouse's perception of sacrificing behaviors should be taken into account by therapists when working on family relationships enhancement.

Keywords: spouse's perception sacrificing behavior, anxiety and avoidance attachment, marital quality

*نشانی پستی نویسنده: اهواز، دانشگاه شهیدچمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه مشاوره. پست الکترونیکی: khojasteh_r@scu.ac.ir

مقدمه

هستند. این گونه افراد هم نسبت به خود و هم نسبت به دیگران دیدگاه‌های مثبتی دارند و در روابط صمیمانه و وابستگی متقابل احساس راحتی می‌کنند. آن دسته افرادی که سطح بالایی از دلبستگی اضطرابی را دارا هستند و از میزان اندکی دلبستگی اجتنابی برخوردارند دچار دلبستگی پریشان^{۱۵} هستند. پژوهش‌های مهم در مورد دلبستگی بزرگسالان نشان می‌دهد که افراد دارای دلبستگی ایمن یعنی دلبستگی اضطرابی کم و دلبستگی اجتنابی کم، بالاترین سطح رضایت از رابطه، تعهد و اعتماد را تجربه می‌کنند و دارای سطح پایینی از کشمکش و حسادت در رابطه هستند (فینی و کالینز^{۱۶}، ۲۰۰۳؛ فینی، نالر و روبرت^{۱۷}، ۱۹۹۸، ۲۰۰۰؛ به نقل از متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲).

یکی دیگر از متغیرهایی که بر کیفیت زناشویی تاثیر دارد، نوع رفتارهای فداکارانه^{۱۸} در بین همسران است. بر اساس تعریف ونلانگ و همکاران (۱۹۹۷) فداکاری در واقع، میل به چشم‌پوشی از فعالیت و رفتاری است که فرد خواهان آن است، یا دست زدن به کارهایی که خوشایند شخص نیست. پژوهش‌ها نشان می‌دهد رضایت زناشویی همراه با رفتارهای فداکارانه با سلامت و تداوم ازدواج رابطه مثبت دارد (مانک، ونوم، اکالسکی و فینچام، ۲۰۱۴). از طرفی پژوهش‌ها نشان می‌دهد انگیزه افراد برای فداکاری متفاوت است و این انگیزه‌ها با پیامدهای ارتباطی^{۱۹} همبستگی دارد (ایمپت، گابل و پیلو، ۲۰۰۵). فداکاری‌هایی که در جهت رسیدن به نتیجه مثبت انجام می‌شوند، یعنی فداکاری با انگیزه استقبالی^{۲۰}، شادی و آسودگی خاطر بیشتری را در پی دارند (نف و هارتر^{۲۱}، ۲۰۰۲؛ به نقل از هال، ۲۰۱۱) و همین‌طور موجب رضایت از زندگی، رضایت و لذت از رابطه، و کاهش ناسازگاری در رابطه می‌شود (ایمپت و همکاران، ۲۰۰۵). برخلاف آن، فداکاری‌هایی که به‌منظور دوری از نتایج منفی انجام می‌شوند، یعنی فداکاری با انگیزه اجتنابی^{۲۲}، شادی و آسودگی خاطر کمتری در پی دارند و علاوه بر آن موجب کاهش رضایت از زندگی، رضایت و لذت از رابطه و به احتمال

کیفیت زناشویی^۱ مفهومی چند بعدی است که در پژوهش‌های سال‌های اخیر توجه زیادی را به خود جلب کرده است و شامل ابعاد گوناگون روابط زوجین مانند سازگاری^۲، رضایت^۳، شادی^۴، انسجام^۵ و تعهد^۶ است. ابراز رضایت بالا از رابطه، داشتن نگرش‌های مثبت به همسر و سطوح پایین خصومت^۷ و رفتارهای منفی نشان‌دهنده کیفیت زناشویی مطلوب است (رابلز، اسلاتچر، ترامبلو و مک‌گین، ۲۰۱۴؛ لارسون و هولمن^۸، ۱۹۹۴؛ به نقل از آیلز، ۲۰۰۴). پژوهش‌ها نشان داده‌اند عوامل مختلفی بر کیفیت زناشویی موثرند. نظریه دلبستگی^۹ از رویکردهای نظری با نفوذی است که رابطه آن با کیفیت زناشویی در پژوهش‌های مختلف نشان داده شده است. مدل دلبستگی در بزرگسالان، که بر پایه مفاهیم و بنیان‌های نظریه دلبستگی میان کودک و مادر استوار است، بر این باور است که تعاملات و روابط اولیه فرد با افراد مهم زندگیش، بر الگوهای ذهنی او از خود، دیگران و رابطه با دیگران تاثیر می‌گذارد. این الگوهای ذهنی نیز به نوبه خود بر افکار، احساسات و کنش‌های فرد در تعاملات بعدی او اثر می‌گذارد (لاک، ۲۰۰۸). دلبستگی بزرگسالان شامل دو بعد دلبستگی اضطرابی^{۱۰} یعنی نگرانی از ترک شدن و دلبستگی اجتنابی^{۱۱} یعنی احساس ناراحتی از نزدیکی است (برنان، کلارک، و شیور^{۱۲}، ۱۹۹۸؛ به نقل از متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲). تلفیق این دو بعد به ایجاد مدلی چهارگانه مشابه مدل مطرح شده توسط بارتولومئو^{۱۳} (۱۹۹۰؛ به نقل از متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲) می‌انجامد. افرادی که هم در دلبستگی اضطرابی و هم در دلبستگی اجتنابی از سطح پایینی برخوردار هستند، دارای دلبستگی ایمن^{۱۴}

1. marital quality
2. adjustment
3. satisfaction
4. happiness
5. solidarity
6. commitment
7. hostility
8. Larson, J. H., & Holman, T. B.
9. attachment theory
10. ambivalent attachment
11. avoidant attachment
12. Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R.
13. Bartholomew, K.
14. secure attachment

15. preoccupied attachment

16. Feeney, B. C., & Collins, N. L.

17. Noller, P., & Roberts, N.

18. sacrificial behavior

19. relationship outcomes

20. approach motives for sacrificing

21. Neff, K. D., & Harter, S.

22. avoidance motives for sacrificing

چه میزان فداکاری شخص و همسرش کمتر باشد رضایت زناشویی کمتر است. هم‌چنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که تعداد فداکاری روزانه رابطه مثبتی با رضایت زناشویی دارد و رابطه میان فداکاری زناشویی و رضایت زناشویی تحت تاثیر سبک‌های دلبستگی است. ایمپت و گوردون (۲۰۱۰) در بیشتر از خودگذشتگی، و تمایل بیشتر به فداکاری با انگیزه‌های استقبالی به خصوص اهداف متمرکز بر خود، و تمایل کمتر به فداکاری با انگیزه اجتنابی (متمرکز بر خود و شریک زندگی) همراه بود. از طرفی دلبستگی اجتنابی با فراوانی کمتر از خودگذشتگی، و تمایل کمتر به فداکاری با انگیزه‌های استقبالی به ویژه اهداف متمرکز بر شریک زندگی، و تمایل بیشتر به فداکاری با انگیزه اجتنابی (متمرکز بر خود و شریک زندگی همراه بود. .

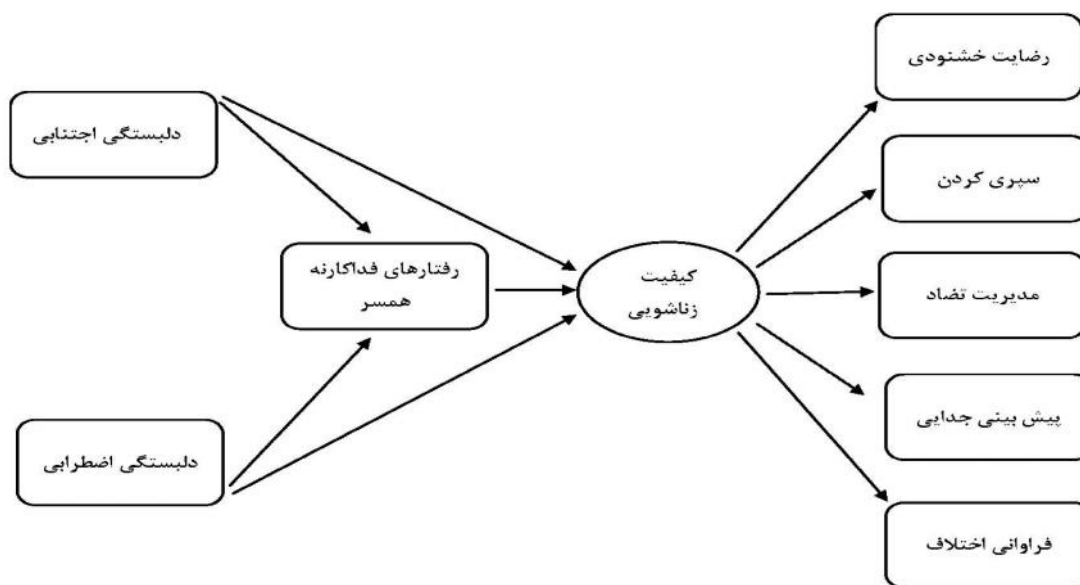
ادبیات پژوهشی از یک‌سو، بیانگر رابطه سبک‌های دلبستگی (خجسته‌مهر، ۱۳۸۴؛ صیادپور، ۱۳۸۴) و ادراک رفتارهای فداکارانه (استنلی و همکاران، ۲۰۰۶؛ ونلانگ و همکاران، ۱۹۹۷) با کیفیت زناشویی است؛ از سوی دیگر با توجه به پیشنهاد برخی از پژوهشگران مبنی بر احتمال وجود نقش واسطه‌ای ادراک رفتارهای فداکارانه در رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کیفیت زناشویی (ایمپت و گوردون، ۲۰۱۰؛ راپل و کارن، ۲۰۱۲)، سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا سبک‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی به‌طور مستقیم بر کیفیت زناشویی تاثیر می‌گذارند یا این که سبک‌های ناایمن اضطرابی و اجتنابی به‌طور غیرمستقیم و از طریق رفتارهای فداکارانه بر کیفیت زناشویی تاثیر دارند؟ به این صورت پژوهش حاضر با هدف ارزیابی مدل مفهومی شکل ۱ با استفاده از تحلیل مسیر انجام شد. به عبارت دیگر، مساله اصلی در این پژوهش این بود که آیا مدل پیشنهادی مربوط به اثرمستقیم و غیرمستقیم دلبستگی اجتنابی و اضطرابی بر کیفیت زناشویی از برازش مناسب برخوردار است؟

بیشتر افزایش اثرات منفی و ناسازگاری در رابطه می‌شود (ایمپت و همکاران، ۲۰۰۵).

موضوع چالش برانگیز این مساله آن است که چرا افراد برای فداکاری انگیزه‌های متفاوتی دارند. یکی از احتمالات این است که انگیزه‌های افراد برای فداکاری ممکن است تا حدودی متأثر از تجربیات عاطفی اوایل دوران کودکی افراد باشد که متعاقب آن رشد بازنمایی‌های ذهنی آنها را از چگونگی تعامل در روابط عاشقانه، در پی خواهد داشت. نظریه دلبستگی این‌گونه فرض می‌کند که تجربیات ابتدایی زندگی با اولین مراقبان باعث می‌شود افراد به‌تدریج الگوهای از خود و دیگران درون‌سازی^۱ کنند که در دیدگاه دلبستگی به آنها مدل‌های درون‌کاری^۲ می‌گویند (بالبی^۳، ۱۹۷۷؛ به نقل از متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲؛ فینی، ۱۹۹۹). به کمک این مدل‌ها فرد می‌تواند وقایع و رفتارها را درک و تفسیر کند. از آن‌جا که سبک‌های دلبستگی بر پیامدهای ارتباطی اثرگذار هستند (فینی و کالینز، ۲۰۰۳؛ کالینز و رید^۴، ۱۹۹۰؛ به نقل از متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲)، بنابراین سبک دلبستگی به‌طور بالقوه، بر درک افراد از رابطه فداکاری تاثیر می‌گذارد. افراد دارای سطح بالا در دلبستگی اجتنابی، اضطرابی و یا هر دو، در مقایسه با افراد ایمن برداشت ناسازگارانه بیشتری را از رفتارهای شریکشان گزارش می‌دهند (راپل و کارن، ۲۰۱۲؛ سومر و کوزارلی، ۲۰۰۴). به همین ترتیب، افراد دارای سطوح بالا در دلبستگی اضطرابی و یا اجتنابی رضایت ارتباطی کمتری دارند و از شرکای خود حمایت کمتری دریافت می‌کنند (کالینز و فینی، ۲۰۰۴؛ به نقل از راپل و کارن، ۲۰۱۲؛ میکولینسر و شیور، ۲۰۰۹).

فیگرس (۲۰۰۸) در پژوهش خود به ارزیابی انگیزه‌ها، رفتارها و پیامدهای فداکاری پرداخت و به این نتیجه رسید که هر دو انگیزه اجتنابی و استقبالی فداکاری بر کیفیت زناشویی تاثیر گذارند. نتایج هم‌چنین نشان داد که میزان فراوانی فداکاری شوهران می‌تواند کیفیت زناشویی آنها و همسرانشان را به‌طور قوی پیش بینی کند. راپل و کارن (۲۰۱۲) در پژوهش خود مشخص کردند که میزان فداکاری کمتر همسر با رضایت زناشویی همبستگی منفی دارد و هر

1. assimilation
2. internal working models (IWM)
3. Bowlby, J.
4. Read, S. J.

شکل ۱. مدل پیشنهادی اثر مستقیم و غیرمستقیم سبک‌های دل‌بستگی اجتنابی و اضطرابی بر کیفیت زناشویی با واسطه ادراک رفتارهای فداکارانه همسر

گروه نمونه دانشجوی کارشناسی، ۵۲/۳ درصد دانشجوی کارشناسی ارشد و ۱۵/۴ درصد دانشجوی دوره دکتری بودند. میانگین مدت ازدواج شرکت‌کنندگان ۳ سال با انحراف استاندارد ۴/۶۵، حداقل مدت ازدواج ۱ سال و حداکثر مدت آن ۲۸ سال بود.

ابزار سنجش

پرسشنامه کیفیت زناشویی (MMQ). پرسشنامه کیفیت زناشویی (پری^۴، ۲۰۰۴؛ به نقل از خجسته‌مهر، فرامرزی و رجبی، ۱۳۹۱) یک مقیاس ۸ سوالی است که در مقیاس ۶ درجه‌ای لیکرت، کیفیت زناشویی زوجین را در پنج زمینه خشنودی در ارتباط^۵، میزان سپری کردن زمان با یکدیگر^۶، مدیریت تضاد^۷، پیش‌بینی جدایی^۸ و فراوانی اختلاف^۹ می‌سنجد. پری (۲۰۰۴) پایایی^{۱۰} این پرسشنامه‌ها را با استفاده از روش همسانی درونی^{۱۱} ۰/۶۱ گزارش کرد و خجسته‌مهر و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود پایایی آن را

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان زن متاهل ساکن خوابگاه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت نمونه در دسترس بود؛ به این صورت که با مراجعه به خوابگاه‌های دانشجویی، ۱۵۰ دانشجوی زن متاهل که داوطلب شرکت در پژوهش بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند. بعد از تشریح اهداف پژوهش و آماده شدن داوطلبان برای پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌های پژوهش، مقیاس ادراک رفتارهای فداکارانه^۱ (PSM)، پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک^۲ (ECR) و پرسشنامه کیفیت زناشویی^۳ (PMQ) در اختیار آنها قرار گرفت. تعداد ۲۰ آزمودنی به دلیل پاسخ ناقص به پرسشنامه‌ها از تحلیل‌های آماری کنار گذاشته شدند و به این ترتیب نمونه پژوهش به ۱۳۰ نفر تقلیل یافت. میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۲۶/۵۵ سال با انحراف استاندارد ۴/۵۵ بود، هم‌چنین ۳۲/۳ درصد

4. Perry, B. J.

5. satisfaction in relation

6. the amount of time spent together

7. conflict management

8. prediction of separation

9. conflict frequency

10. reliability

11. internal consistency

1. Perception of Sacrificing Behaviors Measure (PSM)

2. Experiences In Close Relationships Questionnaire (ECR)

3. Measure of Marital Quality (PMQ)

۲۰۰۰). در این پژوهش از پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک ۳۶ ماده‌ای که دارای دو مقیاس اضطرابی (۱۸ ماده) و اجتنابی (۱۸ ماده) است استفاده شد. بعد اضطرابی این پرسشنامه میزان ایمنی و نایمنی فرد از حضور و پاسخگویی همسر (اغلب نگران این هستم که همسرم نخواهد با من بماند) و بعد اجتنابی میزان ایمنی (راحت بودن) و نایمنی فرد از نزدیک شدن به همسر را اندازه می‌گیرد (وقتی همسرم خیلی به من نزدیک می‌شود آشفته می‌شوم). نمره‌گذاری این پرسشنامه به صورت لیکرت در یک مقیاس ۷ درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۷ (کاملاً موافق) است. برای به‌دست آوردن نمره‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی جمع نمره‌های فرد در هر دلبستگی بر عدد ۱۸ یعنی تعداد سوال‌های هر مقیاس تقسیم می‌شود. نمرات بالاتر نشان‌دهنده سطح بیشتر اضطراب و اجتناب است. در پژوهش فرالی (۲۰۰۵) پایایی بازآزمایی^۳ این پرسشنامه در طول یک دوره ۸ هفته‌ای بیشتر از ۰/۷۰ و با روش آلفای مبتنی بر تکنیک‌های تئوری پاسخ^۴ برای مقیاس‌های اضطرابی و اجتنابی بالاتر از ۰/۹۰ گزارش شده است (خجسته‌مهر، کوچکی و رجبی، ۱۳۹۱). خجسته‌مهر (۱۳۸۸) ضرایب پایایی این پرسشنامه را با روش آلفای کرونباخ در دانشجویان دانشگاه چمران برای دختران بین ۰/۸۳ تا ۰/۸۶ و برای پسران بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۷ محاسبه کرد. خجسته‌مهر (۱۳۸۴) در پژوهشی دیگر روایی همزمان^۵ این پرسشنامه را با استفاده از همبسته نمودن با قسمت دوم مقیاس سه مقوله‌ای هازن و شیور^۶ (۱۹۹۰) یعنی بخش اضطرابی و اجتنابی معنادار گزارش کرد. در پژوهش حاضر، پایایی مقیاس دلبستگی اجتنابی به روش آلفای کرونباخ و تنصیف به ترتیب، ۰/۷۸ و ۰/۷۹ و برای مقیاس دلبستگی اضطرابی ۰/۸۰ و ۰/۷۴ به‌دست آمد که ضرایب پایایی مطلوبی را نشان می‌دهد.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد نمرات شرکت‌کنندگان پژوهش را در متغیرهای ادراک رفتارهای

به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ و روایی سازه^۱ آن را در سطح $p < ۰/۰۰۱$ گزارش نمودند. در پژوهش حاضر پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ و تنصیف^۲ به ترتیب ۰/۷۴ و ۰/۷۶ به‌دست آمد که ضرایب پایایی مناسبی را نشان می‌دهد.

مقیاس ادراک رفتارهای فداکارانه (PSM). مقیاس

ادراک رفتارهای فداکارانه (هارپر و فیگرس، ۲۰۰۸) یک مقیاس ۵۰ سوالی است که دربرگیرنده ادراک فرد از رفتارهای فداکارانه خود و همسرش است. در پژوهش حاضر از ۲۵ سوال دوم، یعنی ادراک رفتارهای فداکارانه همسر استفاده شد. پرسش‌های این پرسشنامه در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) ادراک رفتارهای فداکارانه همسر را می‌سنجند. برای مثال از آزمودنی سوال می‌شود که آیا در صورت عدم تمایل به انجام کاری که همسرش خواهان انجام آن است، آن کار را انجام می‌دهد یا خیر. نمره بالا در این آزمون دلالت بر فداکاری بیشتر دارد. فیگرس (۲۰۰۸) در بررسی خود پایایی این مقیاس را با روش آلفای کرونباخ برای شوهران ۰/۸۴ و برای زنان ۰/۸۱ گزارش کرده است. سلطان‌زاده (۱۳۹۱) هم در پژوهش خود ضریب پایایی ادراک رفتارهای فداکارانه همسر را در زنان ۰/۹۲ گزارش داد. در پژوهش حاضر ضریب پایایی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ و دونیمه‌سازی به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۸۶ به‌دست آمد که ضرایب پایایی مطلوبی را نشان می‌دهد.

پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک

(ECR-R). نسخه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک که جدیدترین مقیاس دلبستگی بزرگسالان است توسط فرالی، والر و برنان (۲۰۰۰) ساخته شده است و نسخه تجدید نظر شده پرسشنامه تجارب در روابط نزدیک (برنان، کلارک و شیور، ۱۹۹۸) است. پرسشنامه تجارب در روابط نزدیک و پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک هر دو بعد نهفته یعنی اضطراب و اجتناب که تصور می‌شود زیربنای ساختار دلبستگی است را اندازه می‌گیرند، ولی پرسشنامه تجدید نظر شده تجارب در روابط نزدیک اطلاعات بیشتری فراهم می‌کند و دقیق‌تر است (فرالی و همکاران،

3. test-retest reliability
4. Item Response Theory (IRT)
5. concurrent validity
6. Hazan & Shaver three-category measure

1. construct validity
2. split-half

فداکارانه همسر، دلبستگی اضطرابی، دلبستگی اجتنابی و کیفیت زناشویی نشان می‌دهد.

جدول ۱

میانگین و انحراف استاندارد نمرات شرکت‌کنندگان در متغیرهای ادراک رفتارهای فداکارانه همسر، دلبستگی اضطرابی، دلبستگی اجتنابی و کیفیت زناشویی

متغیر	M	SD	حداقل نمره	حداکثر نمره
ادراک رفتارهای فداکارانه همسر	۹۸/۸۱	۱/۳۳	۴۳	۱۲۶
دلبستگی اجتنابی	۳۷/۶۰	۱/۳۵	۱۸	۸۳
دلبستگی اضطرابی	۵۳/۰۳	۱/۵۶	۲۴	۱۰۹
کیفیت زناشویی	۳۶/۵۶	۱/۱۵	۱۹	۴۲

جدول ۲ ضرایب همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین و همبستگی به‌دست آمده بین متغیرهای پژوهش در سطح ملاک را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج جدول ۲ کلیه ضرایب $p < ۰/۰۱$ معنادار هستند.

جدول ۲

ضرایب همبستگی بین متغیرهای ادراک رفتارهای فداکارانه همسر، دلبستگی اضطرابی، دلبستگی اجتنابی و کیفیت زناشویی

متغیر	۱	۲	۳	۴
۱- ادراک رفتارهای فداکارانه همسر				
۲- دلبستگی اجتنابی	۰/۴۷*			
۳- دلبستگی اضطرابی	۰/۴۳*	۰/۵۵*		
۴- کیفیت زناشویی	۰/۴۳*	۰/۳۴*	۰/۴۴*	

* $p < ۰/۰۱$

و شاخص‌های برازندگی محاسبه شده روی مدل پیشنهادی و نهایی در نمونه پژوهش را می‌توان مشاهده کرد. شاخص‌های برازندگی به‌ویژه نسبت مجذور کای به درجه آزادی برابر ۲/۲۵ (ملاک ۲ تا ۵)، شاخص نیکویی برازش (AGFI = ۰/۹۳)، شاخص برازش انطباقی (AGFI = ۰/۹۰)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI = ۰/۹۲)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI = ۰/۹۲)، شاخص برازندگی توکر- لویس (TLI = ۰/۸۷)، و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA = ۰/۰۹) حاکی از برازندگی قابل قبول مدل دارند.

پیش از بررسی ضرایب مسیر، برازندگی مدل اصلی بررسی شد. برای تعیین کفایت برازندگی مدل پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی استفاده شد؛ (۱) مجذور کای (۲) و ارزش $p < ۰/۰۵۰$ (۳) نسبت مجذور کای (۲) به درجه آزادی، (۴) شاخص نیکویی برازش (GFI)، (۵) شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI)، (۶) شاخص برازندگی مقایسه‌ای (CFI)، (۷) شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، (۸) شاخص بنتلر- بونت یا شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، (۹) ریشه خطای تقریب میانگین مجذورات (PMSEA). در جدول ۳ نتایج تحلیل‌ها

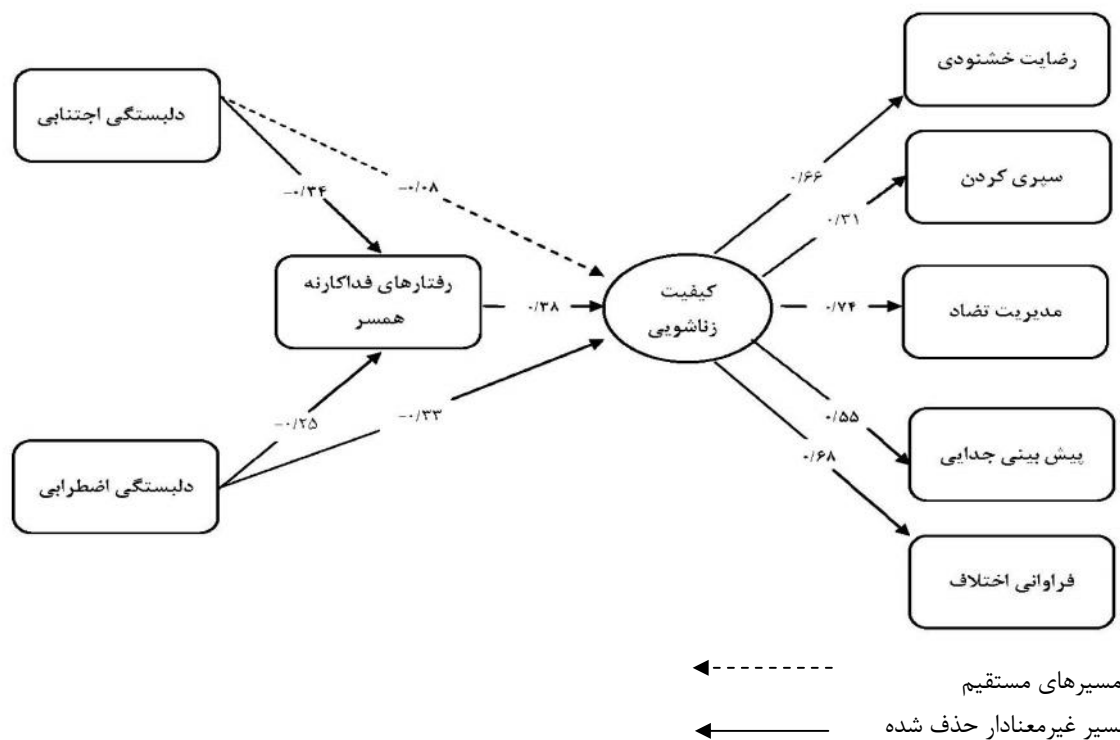
جدول ۳

شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی و اصلاح شده در نمونه پژوهش

شاخص برازندگی	۲	df	² /df	GFI	AGFI	IFI	TLI	NFI	CFI	RMSEA
مدل پیشنهادی	۳۸/۴۰	۱۷	۲/۲۵	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۹۲	۰/۰۹
مدل اصلاح شده	۳۸/۹۵	۱۸	۲/۱۶	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۹۲	۰/۰۹

مسیر دلبستگی اضطرابی به ادراک رفتارهای فداکارانه همسر (-۰/۲۵ =)، و ادراک رفتارهای فداکارانه همسر به کیفیت زناشویی (-۰/۳۸ =)، در سطح آماری $p < ۰/۰۱$ معنادار است. بنابراین تمام فرضیه‌های پژوهش به جز فرضیه اول، یعنی اثر مستقیم دلبستگی اجتنابی بر کیفیت زناشویی، تایید می‌شوند.

شکل ۲ مدل نهایی پژوهش را به همراه ضرایب استاندارد مسیرها نشان می‌دهد. همان‌طور که در مدل نهایی مشاهده می‌شود مسیر دلبستگی اجتنابی به کیفیت زناشویی غیر معنادار است (-۰/۰۸ =). همچنین مسیر دلبستگی اضطرابی به کیفیت زناشویی (-۰/۳۳ =)، مسیر دلبستگی اجتنابی به ادراک رفتارهای فداکارانه همسر (-۰/۳۴ =)،

شکل ۲. برون‌داد نرم‌افزار AMOS: مدل اصلاح شده نهایی پژوهش حاضر به همراه ضرایب استاندارد مسیرها

واسطه‌ای، در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است. فاصله اطمینان ۰/۹۹ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استرپ ۲۰۰۰ است. با توجه به این که در هر دو مسیر، صفر بیرون از فاصله اطمینان قرار می‌گیرد، هر دو رابطه واسطه‌ای مفروض معنادار هستند.

به‌منظور آزمون اثرات غیرمستقیم از آزمون روابط واسطه‌ای مدل ساختاری از آزمون بوت استرپ نرم‌افزار AMOS استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ مشاهده می‌شود. نتایج آزمون بوت استرپ برای این مسیرهای

جدول ۴

نتایج آزمون بوت‌استرپ برای مسیرهای واسطه‌ای

P	حد بالا	حد پایین	بوت استرپ	مسیر واسطه‌ای		
				متغیر واسطه‌ای	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۰۴	-۰/۰۱۲	-۰/۲۵۱	-۰/۰۹	رفتارهای فداکارانه	کیفیت زناشویی	دلبستگی اضطرابی
۰/۰۰۱	-۰/۰۶۳	-۰/۲۴۹	-۰/۱۲۹	رفتارهای فداکارانه	کیفیت زناشویی	دلبستگی اجتنابی

بحث

هدف پژوهش حاضر، پاسخگویی به این سوال بود که آیا سبک‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی به‌طور مستقیم بر کیفیت زناشویی تاثیر می‌گذارند یا این‌که به‌طور غیرمستقیم و از طریق تاثیر بر ادراک رفتارهای فداکارانه همسر بر کیفیت زناشویی تاثیر دارند؟ تمامی مسیرهای مفروض در مدل پیشنهادی پژوهش مورد آزمون واقع شدند و همه مسیرها به جز اثر مستقیم دلبستگی اجتنابی بر کیفیت زناشویی تایید شدند. به‌عبارت دیگر نتایج حاصل از تحلیل معادلات ساختاری نشان داد دلبستگی اضطرابی از طریق رفتارهای فداکارانه همسر اثر مستقیم و غیرمستقیم بر کیفیت زناشویی دارد؛ اما دلبستگی اجتنابی به‌صورت مستقیم بر کیفیت زناشویی تاثیر ندارد و تاثیر آن از طریق ادراک رفتارهای فداکارانه است. این یافته با پژوهش راپل و کارن (۲۰۱۲) و متینگلی و کلارک (۲۰۱۲) همسو است.

در تبیین یافته‌های حاضر می‌توان گفت که در اغلب پژوهش‌های پیشین به بررسی رابطه همبستگی سبک‌های دلبستگی با کیفیت زناشویی یا مولفه‌های آن از قبیل رضایت یا سازگاری زناشویی پرداخته شده است؛ در این پژوهش‌ها به بررسی رابطه و تاثیر علی سبک‌های دلبستگی بر کیفیت زناشویی پرداخته نشده است. رابطه همبستگی بیانگر رابطه علی نیست، چنان‌چه در پژوهش حاضر نیز به استناد جدول ۲ میزان همبستگی بین متغیر دلبستگی اجتنابی (-۰/۳۴) با کیفیت زناشویی معنادار است، ولی ضریب استاندارد این مسیر معنادار نشده است. افرادی که سطوح بالاتری از دلبستگی اجتنابی دارند اهمیت روابط صمیمی و نیاز به نزدیکی را انکار می‌کنند، در نتیجه، سیستم دلبستگی‌شان غیرفعال می‌شود و از آن‌جا که در روابطشان به دنبال حمایت همسرشان نیستند باعث می‌شود که این افراد از هر خواسته پشتیبانی شده چشم‌پوشی کنند و به دیگران اعتماد و اتکا ننمایند، و این به نوبه خود بر ادراک آنها از رفتارهای فداکارانه همسر اثر دارد و بنابراین نمی‌تواند به رضایت و کیفیت زناشویی منجر شود. در نتیجه می‌توان گفت که سبک دلبستگی نایمن اجتنابی تاثیر مستقیم بر کیفیت زناشویی ندارد و تاثیر آنها از طریق ادراک رفتارهای فداکارانه همسر در روابط زناشویی است.

در تبیین دیگر می‌توان گفت هر یک از همسران در قالب مدل‌های درون‌کاری دلبستگی خود تجارب و انتظاراتی را به رابطه کنونی می‌آورد که ممکن است بازمانده تجارب قبلی باشد و به عاطفه، افکار و رفتار او در تعاملات اجتماعی با پیکره‌های دلبستگی جهت‌دهی می‌کند و به نوبه خود منجر به بروز انگیزه‌های رفتاری متفاوتی در فرد می‌گردد. به‌طور مثال فردی که در نتیجه تجربیات قبلی خود، انتظار رفتارهای نامطلوب، طرد شدن یا تنبیه را از سوی شریک زندگی‌اش دارد ممکن است فداکاری‌های همسرش را کمتر معنادار و کمک‌کننده درک کند. همان‌طور که میکولینسر و شیور (۲۰۰۹) در پژوهش خود بیان کردند، نگرانی شدید در مورد پاسخگویی شریک و ارزش‌مندی فرد برای شریک زندگی یکی از خصوصیات افراد با دلبستگی اضطرابی بالا است. این افراد همواره نگران این مساله هستند که شریک زندگی، آنها را طرد یا ترک کند، یا آنها را شایسته عشق و توجه نداند، و در کل این افراد احساسات و افکار خود را همواره بر روی شریکشان متمرکز می‌کنند و نگران هستند که آیا شریکشان پاسخگوی نیازهایشان است یا خیر (لاک، ۲۰۰۸). هرچند افراد دارای سطح بالای دلبستگی اضطرابی، رضایت از رابطه کمتری را تجربه می‌کنند شاید به این دلیل که از ترک شدن هراس دارند و نسبت به تهدیدها علیه رابطه، هوشیار و مراقب هستند، ولی ممکن است فداکاری‌هایی انجام دهند تا همزمان هم شریک خود را خوشحال کنند (یعنی نتایج مثبت نزدیکی) و هم از گسستن رابطه جلوگیری کنند (یعنی جلوگیری از نتایج منفی). بنابراین افراد با دلبستگی اضطرابی بالا ممکن است خود را گرفتار در یک چرخه‌کُند و مخرب ببینند. متقابلاً این رفتارها و طرز تفکر باعث می‌شود که حمایت کمتری از همسر خود دریافت کنند. در کل به‌نظر می‌رسد رفتار رابطه‌ای این افراد ضد و نقیض باشد به‌گونه‌ای که آنها به آهستگی در حال تضعیف همان رابطه‌ای هستند که امید به حفظ آن را دارند، تا حد زیادی به این دلیل که رفتار آنها با انگیزه دوری از نتایج منفی انجام می‌شود (متینگلی و کلارک، ۲۰۱۲). در مقابل، افراد با سطح دلبستگی اجتنابی بالا بیشتر به قصد اجتناب از نتایج منفی، و نه دستیابی به نتایج مثبت، خود را درگیر رفتارهای کمک‌کننده می‌کنند. به‌نظر می‌رسد افرادی که دارای سطح بالای دلبستگی اجتنابی بالا هستند علاقه زیادی به گرفتن نتایج مثبت در رابطه خود ندارند. هرچه

واسطه‌ای ادراک رفتارهای فداکارانه در رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کیفیت زناشویی تاکید می‌کند. در سطح عملی با توجه به یافته‌های پژوهش مشخص می‌شود که در فرایند زوج‌درمانی می‌بایست سبک‌های دلبستگی هر یک از زوجین متعارض مورد ارزیابی قرار گیرد و در صورت لزوم، مداخلاتی صورت گیرد. لذا پیشنهاد می‌شود در فرایند بهبودبخشی به روابط زوجین به تاثیر مهمی که سیستم‌های دلبستگی افراد بر ادراک رفتارهای فداکارانه همسران دارد توجه شود.

مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر این است که جامعه آماری این پژوهش گروهی از دانشجویان دانشگاه شهید چمران بودند که به صورت در دسترس انتخاب شدند؛ لذا در تعمیم این یافته‌ها به افراد دیگر باید احتیاط کرد. محدودیت دیگر این که از روابط به دست آمده بین متغیرها نمی‌توان برای استنباط علی استفاده کرد. با اتکا به یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌شود اثربخشی آموزش شیوه‌های مثبت ادراک رفتارهای فداکارانه همسر در بین زوج‌های نایمن ارزیابی، و اثرات آن بر کیفیت زناشویی آنان بررسی شود.

مناهل شهر اهواز. *مطالعات روانشناختی دانشکده علوم*

تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء. دوره ۸، ۵۰-۳۲.

خجسته‌مهر، ر.، کوچکی، ر.، و رجبی، غ. (۱۳۹۱). نقش واسطه‌ای اسنادهای ارتباطی و راهبردهای حل تعارض غیر سازنده در رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کیفیت زناشویی. *دوفصلنامه روانشناسی معاصر*، ۱۴، ۳-۱۴.

سلطان‌زاده، س. (۱۳۹۱). *بررسی یک مدل پیشنهادی برای پیشایندها و پیامدهای فداکاری در ازدواج در والدین دانش‌آموزان مدارس دخترانه مقطع راهنمایی شهر اهواز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران اهواز.

صیادپور، ز. (۱۳۸۴). *شیوه‌های دلبستگی و رضایت از ازدواج*.

مطالعات روانشناختی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

دانشگاه الزهراء، ۱، ۱۵۵-۱۳۷.

دلبستگی اجتنابی فرد قوی‌تر باشد، احتمال این که رفتارهای فداکارانه او فقط برای دوری از نتایج منفی باشد بیشتر می‌شود. افراد دارای سبک دلبستگی اجتنابی با صمیمیت و وابسته بودن احساس خوبی ندارند، سطوح پایینی از تعهد را گزارش می‌کنند و نسبت به فداکاری‌ها و کمک‌های همسر خود هم بدبین هستند و همواره گرایش به نپذیرفتن اهمیت صمیمیت و نزدیکی دارند و به دنبال خوداتکایی و استقلال خود هستند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که سبک‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی نقش مهمی در روابط زناشویی ایفا می‌کنند. طبق این یافته‌ها داشتن سبک‌های دلبستگی نایمن (اضطرابی و اجتنابی) باعث می‌شود افراد برداشت‌های ناسازگارانه‌تری از رفتارهای فداکارانه همسرشان داشته باشند و چون ادراکشان از فداکاری‌های همسر منفی است، حمایت و کیفیت پایینی از زندگی زناشویی را تجربه می‌کنند. به طور کلی از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان کاربردهای نظری و عملی نتیجه‌گیری کرد. در سطح نظری این یافته‌ها بر نقش

منابع

خجسته‌مهر، ر. (۱۳۸۴). *بررسی ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های اجتماعی، سبک‌های دلبستگی و ویژگی‌های جمعیت شناختی به عنوان پیش‌بین‌های موفقیت و شکست رابطه زناشویی در زوج‌های متقاضی طلاق و عادی شهر اهواز*. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.

خجسته‌مهر، ر. (۱۳۸۸). *هنجارهایی پرسشنامه تجدیدنظر شده تجارب در روابط نزدیک (ECR-R)- پرسشنامه دلبستگی بزرگسالان- و بررسی روابط سبک‌های دلبستگی اضطرابی و اجتنابی با مهارت‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز*. طرح پژوهشی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

خجسته‌مهر، ر.، فرامرزی، س.، و رجبی، غ. (۱۳۹۱). *بررسی نقش ادراک انصاف در کیفیت زناشویی در کارکنان*

References

Ayles, C. (2004). *Biographical Determinants of Marital Quality*. http://www.oneplusone.org.uk/Publications/Reports/BiographicalDeterminants_FullReport.pdf. Accessed 2013.

Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment*

- theory and closer relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford Press.
- Feeney, B. C., & Collins, N. L. (2003). Motivations for caregiving in adult intimate relationships: Influences on caregiving behavior and relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 950-968.
- Feeney, J. A. (1999). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Journal of Personal Relationships*, 6, 169-183.
- Figuerres, K. S. (2008). *Sacrifice In Marriage Motives, Behaviors and Outcomes*. Master of Science thesis, Brigham Young University.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Fraley, R. C. (2005). *Information on experiences in close relationships-revised (ECR-R): Adult attachment questionnaire*. Available from <http://tigger.Mic.Edu/Fraley/measures/htm>.
- Impett, E. A., Gable, S. L., & Peplau, L. A. (2005). Giving up and giving in: The cost and benefits of daily sacrifice in intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 327-344.
- Impett, E. A., & Gordon, A. M. (2010). Why do people sacrifice to approach rewards versus to avoid costs? Insights from Attachment Theory. *Journal of the International Association for Relationship Research*, 17, 299-315.
- Locke, K. D. (2008). Attachment styles and interpersonal approach and avoidance goals in everyday couple interactions. *Personal Relationships*, 15, 359-374.
- Hall, M. (2011). *Sacrifice and marital satisfaction*. Retrieved from http://counselingoutfitters.com/vistas/vistas11/Article_20.pdf
- Harper, J. M., & Figuerres, K. S. (2008). *Perception of Sacrifice Scale*. Unpublished measure. Brigham Young University, Provo, UT.
- Monk, J. K., Vennum, A., Ogolsky, B., & Fincham, F. D. (2014). Commitment and sacrifice in emerging adult romantic relationships. *Marriage & Family Review*, 50, 16-434.
- Mattingly, B. A., & Clark, E. M. (2012). Weakening relationships we try to preserve: Motivated sacrifice, attachment, and relationship quality. *Journal of Applied Social Psychology*, 42, 373-386.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2009). An attachment and behavioral systems perspective on social support. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26, 7-19.
- Robles, T. F., Slatcher, R. B., Trombello, J. M., & McGinn, M. M. (2014). Marital quality and health: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140, 140-187
- Ruppel, E. K., & Curran, M. A. (2012). Relational sacrifices in romantic relationships: Satisfaction and the moderating role of attachment. *Journal Of Social and Personal Relationships*, 29, 508-529.
- Stanley, S. M., Whitton, S. W., Sadberry, S. L., Clements, M. L., & Markman, H. J. (2006). Sacrifice as a predictor of marital outcomes. *Family Process*, 45, 289-303.
- Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., Drigotas, S. M., Arriaga, X. M., Witcher, B. S., & Cox, C. L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1373-1395.